

ÇOCUKLAR ve HEKİMLERİ

Murat Yurdakök

Çocuklar ve Hekimleri

Murat Yurdakök

Murat Yurdakök

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı Hastalıkları Anabilim Dalı Öğretim Üyesi olan Murat Yurdakök, 1954 yılında Ankara'da doğdu. 1978 yılında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olduktan sonra 1982'de Uzman, 1986'da Öğretim Görevlisi, 1987'de Yardımcı Doçent, 1988'de Doçent ve 1995'de Profesör oldu. Halen Hacettepe Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü Müdürüdür.

Türkiye Milli Pediatri Derneği Başkanlığı, Türk Neonatoloji Derneği Başkanlığı ve Avrupa Neonatoloji Dernekleri Birliği (UENPS) Genel Sekreterliği yaptı. Akdeniz Ülkeleri Neonatoloji Dernekleri Birliği (UMENS) Başkanı ve Merkezi Avrasya Ülkeleri Neonatoloji Dernekleri Birliği (UCENS) Başkanı, Uluslararası Neonatoloji Kurumu (INA) Kurucu Konsey Üyesidir. 1988-1994 yılları arasında Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu Atatürk Kültür Merkezi Asli Üyeliği görevinde bulunmuştur.

1981 yılından beri Turkish Journal of Pediatrics ile Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi Editörlüğü'nde çalışmaktadır. Yurt içinde ve dışında yayınlanmış 519 makalesi, üç kitapçığı vardır. 19 kitapta bölüm yazarı olmuştur. 27'si tek yazarlık, 43'ü çok yazarlık, editöryel veya çeviri olmak üzere 70 kitabı vardır:

Tek yazarlık kitapları: Bilimsel Görüşle Hipnoz (1977, 1986), İshal (1983), Annelere Çocuk Bakımı (1987), Türk Çocuk Hekimliği Tarihi (1982, 1984), İslamda Çocuk Hekimliği (1984), History of Hacettepe (1984), Pediatrik Paleopatoloji (1986), Hacettepe Çocuk Hastanesi Tarihi (1992), Kur'an ve Hadislerde Çocuk Sağlığı (1992), Yenidoğan Bebeğe Girişimler (1993), Eski İnançlardaki İzler (1994), Doğa ve İnsan Tarihinde Anne Sütü (1996), Ünlü Türk Çocuk Hekimleri (1997), Yenidoğanın Mekanik Ventilasyonu (1999), Kutsal Kitaplarda Çocuk Hekimliği Bilgileri (2001), Pediatrik Terminoloji (2002), Eski Türklerde Çocuk Hekimliği (2003), Yenidoğanda Pulmoner Grafikler (2003), Işığa Doğru (2007), Eski İnançlar ve Hayatımızdaki İzleri (2009), Denemeler (2009), Neonatal Medicine in Ancient Anatolia (2011), Kutsal Sırlar ve Şifreler (2012), Yoğurdu Öyküsü Probiyotiklerin Tarihi (2015), Tıp Ötesi (2015), Anadolu'da Çocuk Hekimliğinin 12.000 Yıllık Öyküsü (2016; Genişletilmiş 2. Baskı 2017), Çocuklar ve Hekimleri (2017).

Diğer yazarlarla birlikte hazırladığı, editörlüğünü veya çeviri editörlüğünü yaptığı kitaplar: Primer Sağlık Hizmetleri Van Deneyimi, Türkiye'de Çocuk Sağlığı ve Türk Çocuk Hekimleri, Çocuk Sağlığı: Temel Bilgiler, Çocuk Sağlığı: Prepedütik, Annelere Başarılı Emzirme El Kitabı, Yenidoğanın Akciğer Hastalıkları, Çocuk Hastalıkları: Tanı ve Tedavi (Current Pediatrics'in çevirisi), Sorularla Pediatri (Pediatric Secrets'in çevirisi), Pediatri El Kitabı: Acil Yaklaşımlar ve Tanısal Girişimler, Pediatri: Yeni Bilgiler ve Yeni Görüşler, Yenidoğan Bebeklerin Beslenmesi, Çocuklarda Enteral ve Parenteral Beslenme, Sosyal Pediatri, Pediatri'de Gelişmeler, Yenidoğan Bakımında Hacettepe Uygulamaları, Prematürelerin Beslenmesi, Year Book of Pediatrics'in çevirisi, Rudolph's Fundamentals of Pediatrics'in çevirisi, Pediatri'de İnciler: Pratik Pediatri El Kitabı (Pediatrik Pearls: The Handbook of Practical Pediatrics'in çevirisi), Avery'nin Yenidoğan Hastalıkları El Kitabı (Pocket Companion to accompany Avery's Diseases of the Newborn'un çevirisi), Neonatoloji, Yenidoğanda Solunum Desteği, Hocabey ile Anılar, Osborn's Pediatrics'in çevirisi, Temel Pediatri Cep Kitabı (Pocket Essentials of Paediatrics'in çevirisi), İl Neonato in Europe: Tra Storia e Attualita, Pediatri'de Ayırıcı Tanı (Tutorials in Paediatric Differential Diagnosis'in çevirisi), Çocuklarda Fizik Muayene (Pediatric Physical Examination: An Illustrated Handbook'un çevirisi), Pediatri Terimleri Sözlüğü, Pediatri'de Tanı ve Tedavi: Hacettepe Uygulamaları, Yenidoğan Bakımında Hacettepe Uygulamaları, Türkiye Türkçesi-İngilizce-Azerbaycan Türkçesi-Rusça Tıp Terimleri Sözlüğü, Tıbbi Literatür Kullanıcı Rehberi (Users' Guide to the Medical Literature'in çevirisi), Children of the Mother Goddess: History of Mediterranean Neonates, Harriet Lane El Kitabı: Pediatri'de Antibiyotik Tedavisi (The Harriet Lane Handbook of Pediatric Antimicrobial Therapy'nin çevirisi), Pediatri'de Yeterlik (First Aid for the Pediatric Boards'un çevirisi), Yenidoğan Hemşireliği (Nursing the Neonate'in çevirisi), Doktor Hasta Olunca (When Doctors Become Patients'in çevirisi), Prenatal Pediatri, Rudolph's Pediatrics, Neonatoloji El Kitabı (Manual of Neonatal Care'in çevirisi), Yenidoğanda Kalıtsal Metabolik Hastalıklar, 5-Dakikada Çocuk Hastalıklarının Değerlendirilmesi (The 5-Minute Pediatric Consult'un çevirisi), Nelson Pediatrinin Temelleri (Nelson Essentials of Pediatrics'in çevirisi, 2017), Yurdakök Pediatri (2017).

Çocuklar ve Hekimleri

Murat Yurdakök

Hacettepe Üniversitesi

Çocuk Sağlığı Enstitüsü Müdürü

Tıp Fakültesi

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Profesörü

GÜNEŞ TIP KİTABEVLERİ

Murat Yurdakök: Çocuklar ve Hekimleri

Birinci Baskı'nın her türlü yayın hakkı **Güneş Tıp Kitabevleri Ltd. Şti.**'ne aittir. Yazılı olarak izin alınmadan ve kaynak gösterilmeden kısmen veya tamamen kopya edilemez; fotokopi, teksir, baskı ve diğer yollarla çoğaltılamaz.

Copyright © 2017

ISBN: 978-975-277-669-2

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni: Murat Yılmaz

Genel Yayın Yönetmeni Yardımcısı: Polat Yılmaz

Yayın Danışmanı ve Tıbbi Koordinatör: Ufuk Akçıl

Dizgi - Düzenleme: İhsan Ağın

Kapak Tasarımı: İhsan Ağın

Baskı: Ayrıntı Basım ve Yayın Matbaacılık Hiz. San. Tic. Ltd. Şti.

İvedik Organize Sanayi Bölgesi 28. Caddesi 770 Sokak

No: 105-A Ostim/Ankara

Telefon: (0312) 394 55 90 - 91 - 92 • Faks: (0312) 394 55 94

Sertifika No: 13987

GENEL DAĞITIM

GÜNEŞ TIP KİTABEVLERİ

ANKARA

M. Rauf İnan Sokak No:3

06410 Sıhhiye/Ankara

Tel: (0312) 431 14 85 • 435 11 91-92

Faks: (0312) 435 84 23

İSTANBUL

Gazeteciler Sitesi Sağlam Fikir Sokak

No: 7/2 Esentepe/İstanbul

Tel: (0212) 356 87 43

Faks: (0212) 356 87 44

KARTAL ŞUBE

Cevizli Mahallesi Denizler Cad.

No: 19/C Kartal/İstanbul

Tel&Faks: (0216) 546 03 47

www.guneskitabevi.com

info@guneskitabevi.com

Çocuklara...

Önsöz

Dünya şiddet ve ölüm soluyor. Her gün öldürülen çocukların fotoğrafları ekranlara yansıyor.

Milyonlarca yoksul, aç, hasta, yersiz yurtsuz yaşayan, dilendirilen, ağır işlerde çalıştırılan, tecavüz edilen çocuk varken; onlar için hiçbir şey yapmadan, yalnız kendi genlerimizden olan çocuklar dünyaya getirmek, yalnız onlarla ilgilenmek istiyoruz.

İster yakında, ister uzakta yaşasın, adı ne olursa olsun, bütün çocuklar insanlığın bir parçası; bizim çocuğumuz. Bir çocuğun ayrımcılık görmeden yaşaması; bir ailenin ve toplumun saygı, sevgi ve destek gören parçası olması, onun en doğal hakkı. Bu hepimizin ortak yararı, iyiliği ve mutluluğu için de gerekli.

“İnsan, sevme yeteneğini sevilerek kazanır. Sevmeden önce seilmeyi öğrenir” derler. Çocukluğunda sevgi görmemiş insanlar, hem kendi çocuklarını, hem de başka çocukları kolay sevmemez. Başkalarının çocuklarını umursamayan insanların, kendi çocuklarını yeterince sevmesi beklenemez.

Sevgi bir hazine ise merhamet onun kapısıdır; bu kapının anahtarını ise şefkattir. Şefkat, merhamet duygusuyla yardıma muhtaç biri - ki bu insan ya da diğer canlılar olabilir - için yapabileceklerimizi yapmaktır.

Biz çocukları sevdiğimizi söyleyip duruyoruz. Ancak onlara merhamet ve şefkat göster(e)miyorsak, sevgimizin bizde kalacağını unutuyoruz.

Gerçekten seviyor muyuz çocukları, yoksa sevdiğinizi mi sanıyoruz ya da seviyormuş gibi mi yapıyoruz?

Önce itiraf edelim; biz çocuklarımızı yeterince sevmiyoruz. Gerçekten sevseydik, çocuklar bu kitapta sunduğum durumda olmayacaklardı.

Murat Yurdakök

İÇİNDEKİLER

Açlık ve Susuzluk	4
İsraf	6
Şişmanlık	6
Genetiği Değiştirilmiş Besinler	8
Çevre Kirliliği	9
İklim Değişiklikleri	10
Savaş ve Şiddet	11
Yoksul Çocuklar	14
Çocuk Köleler	14
Çocuk İşçiler	15
Sokak Çocukları	17
Fahişelik Yaptırılan Çocuklar	17
Hapisteki Çocuklar	18
Evlendirilen Çocuklar	18
Çocuk Anneler	20
Çocukların Çocukları	20
Çocuk Sığınmacılar	21
Açlık ve Sefaletin Nedeni Zenginlerin Doyurulmaması.	24
Sağlıkta Neoliberal Kapitalizm	26
Akademik İlkeler ve Ticaret	31
Sağlıkta Dönüşüm Programı	33

İçindekiler

Ülkemizde Çocuk Ölümleri.....	34
Çocuk Hekimleri	36
Günümüzden Geleceğe	37
Yakın Gelecek.....	38
Nanogelecek	42
Bugün.....	45
Doğanın İyileştirici Gücü.....	46
Bilime Dayalı Tıp.....	49
Firmalara Dayalı Tıp.....	53
Çocuk Katilleri.....	57
Medyatik Hekimler ve Yeni Şamanlar.....	65
Ahlâk ve Empati.....	67
Yetkin İnsan	70
Kaynaklar	74

Batı Avrupa ve Kuzey Amerika hane halkı bütçelerinde besin harcamalarının toplam harcamalar içindeki payı %10-15 iken, bu oranlar Hindistan, Rusya ve Çin’de %30-45, Afrika ve Asya’nın birçok yerinde %50’nin çok üzerinde.⁹

Dünyada yoksulluk giderek artıyor. Günlük geliri 1 doların altında kalan insanların sayısının 1987’de 1,2 milyarken bugün 1,5 milyara çıktığı belirtiliyor. Bu sayının 2015 yılında 1,9 milyara ulaştığı sanılıyor. Her yıl 25 milyon kişi yoksullar ordusuna katılıyor. 1,2-1,5 milyar insan temel ihtiyaçlarını düzenli olarak karşılayamadıkları için mutlak yoksulluk şartları içerisinde yaşamakta, yine yılda ortalama 100 milyon insan bulaşıcı hastalıklardan ölürlen, yaklaşık 10 milyon insan da açlıktan ölmekte.

“Mahşerin Dört Atlısı” (1887, Viktor Vasnetsov): İncil’in Vahiy (Apokalips) Kitabı’nda Mahşer’de olacaklar anlatılırken arka arkaya çıkan dört atlıdan söz edilir (Vahiy 5:1-6:8). Beyaz Ata binen Birinci Atlı başında tacı ve elindeki dünyayı fetheteceğini simgeyen yayı ile Sahte İsa (Mesih Karşıtı, Deccal, Antichrist), barış ve huzur getireceğini söylediğinden bütün insanlar onun ardından gidecek. Elinde kılıçla ortaya çıkan Kırmızı Atlı’nın gelişyle barışla başlayan düzen kanlı bir savaş ortamına dönüşecek. Elinde (fırsatçı) ticareti sembolize eden terazi ile ortaya çıkacak Siyah Atlı, savaşlar sonucu ortaya çıkacak adaletsiz ekonomik düzenden kaynaklanan açlığı simgeler. Bunların ardından ortaya çıkacak Soluk Renkli Atlı’nın adı “Ölüm”dür. Başta bulaşıcı hastalıklar olmak üzere salgınları simgeler. Benim yorumuma göre bu metaforik (mecazi) anlatım, dünyada çocukların bugünkü durumunu yansıtır. Beyaz Atlı, Uluslararası Örgütler’in çocuk ölümlerini azaltmak için önerdikleri, ancak çözüm için yeterli yardım yapılmadığı için bir türlü gerçekleşmeyen hedefleri; Kırmızı Atlı, savaşlar-da; Siyah Atlı, açlıktan; Soluk Renkli Atlı, bulaşıcı hastalıklardan ölen çocukları anlatır.

larında değil; sivillerin oturduğu şehirler, çocuklarla dolu parklar ve annelerle dolu pazarlarda. Birinci Dünya Savaşı sırasında verilen kayıpların %5-10 kadarı sivilken, günümüzde özellikle yerel savaşlarda kayıplardaki sivil oranı %90'ları bulmakta. Savaşta ölen her bir askere karşılık, bir sivil mermilerle ölürken, 14-15 sivil de yaşamsal gereksinimlerini karşılayamadığı için ölmekte.

XX. yüzyılın son on yılında 2 milyondan fazla çocuk savaşlarda öldü, 6 milyonu ağır yaralandı veya sakat kaldı. Çocuklar savaşlarda kullanılıyor. Dünyada 10 yaşın altında 300 binden fazla çocuk halen asker; savaşanların %10'u çocuk. Şiddet ve dehşet içinde yaşayan bu çocuklar acımasız katiller. Adolesan kızların tecavüze uğrama olasılıkları çok yüksek. Savaşın bitiminde asker çocukların terörist olmaları büyük olasılık.

Savaşlar nedeniyle göç eden insanların sayısı giderek artıyor. 2013'de göç edenler 51 milyon iken, 2014'de 60 milyona ulaştı. Dünyada 12 milyon çocuk, evlerinden uzakta; bu çocukların üçte biri toplama kamplarında istismara açık koşullarda ömürlerini geçirmekte.

1990'dan beri savaşlarda 1 milyondan fazla çocuk ailesinden ayrı, 1 milyonu da yetim kaldı. Halen dünyada 153 milyon yetim var; 400 milyon çocuğun ailesi terk etmiş, sokaklarda yaşıyor. Avrupa'da bile 100 bin sahipsiz çocuk var.³⁷⁻⁴¹

Savaşlarda çocukların nelerle karşılaştıkları Türkiye'ye komşu iki ülkede devam eden savaşlarda gözler önünde. 20 Mart 2003'te ABD ve İngiltere önderliğinde oluşturulmuş Çokuluslu Koalisyon Kuvvetlerinin Irak'a girmesiyle başlayan ve halen devam eden savaşta 1 milyon kişi öldü. Uluslararası toplumun saldırganı cezalandırma (ambargo; eski adıyla kuşatma) veya savaşa taraf olarak katılmasının ailelere ve çocuklara etkileri ahlaki açıdan düşünülmeyi ya da görmezden gelindi. Irak'a uygulanan ambargonun dördüncü yılında beş yaşın altında kötü beslenen çocukların oranı dört kat arttı. Ülkedeki çocukların üçte biri (4,5 milyon çocuk) anne ve/veya babasını kaybetti, 600 bin çocuk sokaklarda yaşıyor. On dört yaşın altındaki çocukların %15'i işçi olarak çalışıyor. Aşırı yoksulluk için-

ruz kaldığı, 18 yaşından sonra evlenen kadınlarında bu oranın üçte bir olduğu görüldü. Ancak bu istatistikler resmî evliliklere dayalı verilerden oluşturulduğundan erken evlilikler olgusunun yaygınlığını ve zaman içindeki değişimini daha doğru bir şekilde anlayabilmek için resmî olmayan evlilikleri de kapsayan verilerin dikkate alınması gerekmektedir.⁵⁸

Türkiye’de olmasa da erken evliliklerle ilgili bir durum da yılda 3 milyondan fazla kız çocuğunun sünnet adı altında sakat bırakılması. Dünyada 100-140 milyon sünnetli kız/kadın var; bunların yarım milyonu Avrupa’da, 400 bini ABD’de yaşıyor.⁴¹

Çocuk Anneler

Her yıl gelişmekte olan ülkelerde 7,7 milyon (günde 20 bin) 18 yaşından küçük çocuk doğum yapıyor; bunlardan 2 milyonu 15 yaşından küçük. Sorun gelişmiş ülkelerde de var. 2011’de 330 bini ABD’de olmak üzere 680 bin çocuk doğumu oldu. Bu sayıların azalacağı yerde giderek artacağı tahmin edilmekte. Bugün Sahra-altı Afrika’da 15 yaşından küçük yılda 2 milyon çocuk doğum yapıyor; bu sayı 2030’da 3 milyona, 18 yaş altı doğumlar da 10.1 milyondan 16,4 milyona çıkacak.

2010 yılında 15-19 yaş doğum hızı (binde olarak) Saudi Arabistan’da 7, Yunanistan’da 12, İran’da 31, Türkiye’de 38, ABD’de 39, Azerbaycan’da 41, Gürcistan’da 44, Bulgaristan’da 48, Irak’ta 68, Suriye’de 75 bulundu. Özellikle 15 yaşından küçük çocukların vücudu gebelik ve doğum yapmaya uygun değil. Anemi, preeklampsi (risk 5,4 kez fazla), uzamış ve ilerlemeyen eylem, ölü doğum, doğum sonrası kanama ve enfeksiyon riski yüksek. Komplikasyonlar zaten çoğu malnütrisyonlu olan bu çocuklarda daha fazla. 15 yaşından küçüklerde anne ölüm riski iki kat yüksek. Gelişmekte olan ülkelerde her yıl 70 bin çocuk gebelik veya doğum komplikasyonları nedeniyle ölüyor.^{59,60}

Çocukların Çocukları

Çocuk yaşlardaki annelerin prematüre doğurma riski 1,7 kez yüksek. Düşük doğum ağırlıklı (2500 gr’ın altında) olma riski annenin

desteklenir. Kongrelerde “seyyar vaizler” para veya başka menfaatler karşılığında konuşturulur. Çalıştaylar ve uydu sempozyumlar düzenlenir. Kongrelere mümkün olduğu kadar fazla hekim çağrılarak toplu pazarlama çalışması yapılır. Kongrelerde “ilaç pazarı” kurulur. “Müşterileri” sergilere çekmek için mankenler, soytarılar tutulur; oyunlar düzenlenir, oyuncaklar dağıtılır. Gelişmiş ülkelerin araştırma-geliştirme için kullandıkları miktarlarda para ile hekimler için sosyal programlar, akşamları sazlı-sözlü eğlenceler düzenlenir; herkesin bedava tatil yapması sağlanır. Hekimler böyle bir dinlenmeye hakları olduğuna inandırılır. Harcanan bütün bu paralar, ilaç maliyetine eklenerek, hastalara ödetilir.

Bundan sonra sürecin en önemli basamağına geçilir. Tüm ülkede kullanılması için tanı ve tedavi rehberleri oluşturulmaya çalışılır. Bu rehberleri hazırlayan kuruluş görünürde derneklerdir. Ancak firmalardan herhangi bir nedenle (bilimsel toplantılar için ulaşım, konaklama, kongre kayıt giderleri gibi) maddi destek alanların, rehberleri hazırlayanlardan olması etik değildir; yönlendirici olup hatalı kararların alınmasına neden olduğu bilinmektedir.⁸⁸⁻⁹⁰ Bir yandan rehberleri kabul eden Sağlık Bakanlığı ve Sosyal Güvenlik Kurumu’nun yayınladığı çoğu genellemeler içeren yönetmeliklerle, diğer yandan sigorta şirketleri ve medya ile yönlendirilen kitlelerin etkisiyle hekimler üzerinde hukuki bir baskı oluşturulur.

Uygulanan bu stratejinin başarılı olduğunun en iyi göstergesi ülkemizdeki ilaç kullanma çılgınlığı. Dünya ilaç pazarı 2005 yılından bu yana yıllık ortalama %6,5 hızla büyüyerek 2014 yılında 1.057 milyar dolarlık büyüklüğe ulaştı. Türkiye ilaç pazarı 2013 yılında Avrupa pazarında yedinci, Doğu Avrupa (Rusya dışında) ve Ortadoğu’da birinci, dünya ilaç pazarında ise 19. sırada yer aldı; 2018 yılında Türkiye ilaç pazarının dünyada 16. sırada yer alacağı öngörülmekte.⁹¹

Ülkemizde 2012’de bir kişinin 10 kutu ilaç tüketirken, 2015’de 26 kutuya çıktı. En çok kullanılan ilaç antibiyotikler. OECD 2015 Sağlık Raporuna göre, her bin kişi için günlük antibiyotik kullanımında Türkiye binde 42,2’lik antibiyotik kullanımı ile dünyada birinci sırada yer almakta. Bu ilaçların yarısından fazlası gereksiz kullanılıyor.

Sağlık Bakanlığı Sağlık İstatistikleri Yıllıklar'ında 2008-2010 yıllarında 22 hafta ve üzeri ölümler, 2011'de 28 hafta ve üzeri ölümlerin dikkate alınmıştır. Yapılan hesaplamalarda uluslararası standartta kabul edilmiş olan 22 haftadan sonra canlı doğan bebeklerin alınmamış olması önemli bir eksikliktir ve bu tür hesaplamaların "doğruyu" yansıtmaya olasılığı yoktur.¹⁰⁹

Bu konuda en güvenilir verileri yansıtan TNSA-2013'e göre araştırmadan önceki beş yıllık dönem için yenidoğan, bebek ve beş yaş altı ölüm hızları sırasıyla 1000 canlı doğumda 7, 13 ve 15.⁴⁹

UNICEF tarafından hazırlanan "2016 Dünya Çocuklarının Durumu" raporuna göre 2015 yılında Türkiye'de çocuk ölüm hızı bin canlı doğumda 12'dir. Bu değer çocuk ölümlerinin en yüksek olduğu Angola'da binde 157, en düşük olduğu Finlandiya ve İzlanda'da binde 2 olup, en yüksekten en düşüğe doğru yapılan sıralamada Türkiye 197 ülke arasında 112. sırada yer almaktadır.⁸

Çocuk Hekimleri

2014 yılında yayınlanan Türkiye'de Sağlık Eğitimi ve Sağlık İnsangücü Durum Raporu'na göre Aralık 2013'de 74.562'si Sağlık Bakanlığı'nda, 28.283'ü üniversitelerde ve 26.538'i özel çalışan toplam 129.383 doktor var. 100.000 kişiye düşen doktor sayısı 171 iken, Avrupa Birliği Ülkeleri ortalaması 346. Ülkemizde 78'i faal 86 tıp fakültesi ve 51.445 tıp öğrencisi var. 64 milyon nüfuslu İngiltere'de 34, 66 milyon nüfuslu Fransa'da 47, 81 milyon nüfuslu Almanya'da 35, 76 milyon nüfuslu Türkiye'de 73 tıp fakültesi bulunuyor. Bir milyon kişiye düşen tıp fakültesi sayısı İngiltere'de 0,53, Fransa'da 0,71, Almanya'da 0,78, Türkiye'de 0,96. Diğer bir deyişle ülkemizde her 1 milyon kişi için 1 tıp fakültesi var.¹¹⁰

2003-2004 dönemi ile 2012-2013 dönemi karşılaştırıldığında tıp fakültesi sayısı 1,6 kez artarak 46'dan 73'e, toplam öğrenci sayısı 1,6 kez artarak 32.118'den 51.445'e, mezun sayısı 1,1 kez artarak 4380'den 4951'e, öğretim elemanı sayısı 1,5 kez artarak 7794'den 11.551'e, öğrenci/öğretim elemanı oranı 1,1 kez artarak 4,1'den 4,5'a çıktı.¹¹⁰

hücrelere (dediferansiyasyon) veya tamamen başka bir hücre hat-tında yer alan hücrelere (transdiferansiyasyon) dönüşebildikleri (örneğin tip I akciğer epitel hücreleri, akciğer bazal kök hücrelerine, hepatositler safra kanalı epitel hücrelerine, pankreas alfa hücrele-ri insülin yapan beta hücrelere dönüşebildikleri) gösterildiğinden, bunu sağlayan uyarıların geliştirilebileceği, bu yolla zedelenen dokuların tamir edilebileceği (fibroblastların kardiyomiyositlere ya da nöronlara çevrilebileceği, karaciğer hücrelerinin insülin yapabilir duruma gelebilecekleri) düşünülmektedir.¹⁴¹⁻¹⁴³

Terapötik nükleik asitler: DNA- veya RNA-temelli ‘anti-sense’ oli-gonükleotitler çeşitli nörodejeneratif hastalıklarla diyabetes melli-tus ve astım gibi diğer hastalıkların tedavisinde kullanılabilecektir. Halen insanlarda sitomegalovirus retinitinde intravitreal enjeksi-yonla verilen Fomivirsen ve yüksek LDL (low-density lipoprotein) tedavisi için apolipoprotein B-100 sentez inhibitörü Mipomersen kullanılmaya başlanmıştır.¹⁴⁴⁻¹⁴⁶

Yapay immünoloji: Nano-antikorlar (nanobodies), antikor-mime-tik proteinler, avimerler (‘avidite’ artırıcılar), antikalınlar, yapılan-dırılmış (engineered) immün hücrelerle immün sistem işlevlerinin değiştirilmesi konusunda çalışmalar yapılmaktadır.^{147,148}

Kanser tedavisi: Onkolitik viroterapi, kansere neden olan genlerin susturulması, kanser hücrelerine ölümsüzlük kazandıran telemeraz aktivitelerinin azaltılması üzerinde çalışılmaktadır.¹⁴⁹⁻¹⁵²

Kanser aşılırları: Kanser antijenlerine karşı hazırlanan aşılar başarı-sız olduğundan son zamanlarda tümörü besleyen damarların endo-tel hücrelerine ve tümörün yaptığı proteinlere karşı aşılar geliştiril-meye çalışılmaktadır.^{153,154}

‘Mass’ spektrometri ve ‘mass’ sitometri: Bu yolla yüzlerce metabolit ve hücre incelemesi aynı anda yapılabilir.^{155,156}

Çok-annebabalı IVF: İlk kez geçtiğimiz aylarda mitokondrial-ge-çişli Leigh sendrom taşıyıcısı bir annede uygulanan çok-annebabalı IVF (in vitro fertilizasyon) uygulamasında mitokondrial DNA’sı ha-talı olan annenin ovum hücresinden çekirdeği alınıp, içinden çekir-deği alınmış donör ovum hücresinin içine konarak babanın spermi

linda mama satışlarının yarısından fazlasını (%55) ikisi ABD’de ikisi Avrupa’da bulunan dört şirket yaptı. 2014 yılında dünyada mama satışı 45 milyar dolardı; bunun 2019’da 71 milyar dolara çıkacağı sanılıyor. Bu paranın %10’u (2014’de 4,5 milyar dolar) pazarlama için harcanıyor.²⁰⁴

Pazarlamaya ayrılan para bu kadar fazla olunca bebeklerin yaşamın ilk altı ayında yalnız anne sütüyle beslenmeleri çabaları boşa gidiyor. WHO/UNICEF tarafından hazırlanan “Anne Sütü Muadillerinin Pazarlanmasıyla İlgili Uluslararası Yasa”²⁰⁵ Birleşmiş Milletler Örgütü’ne üye 199 ülkeden 37’sinde (%19) uygulanıyor; 69’unda (%35) anne sütü ile beslenmeyi destekleyen yasalar, 45’inde (%23) yakın izlem var. Bugün dünyadaki hastanelerin %28’i doğumdan hemen sonra bebeklerin emzirilmesini teşvik eden “Bebek Dostu Hastane” niteliğinde. Bu oran gelişmiş ülkelerde %9 iken, gelişmekte olan ülkelerde %31. Sonuç olarak dünyadaki çocukların sadece üçte biri yaşamın ilk altı ayında yalnız anne sütüyle beslenmekte.²⁰⁴

Durumu düzeltmek için çabalar da yok değil. 2016’da WHO, UNICEF ve IBFAN (International Baby Food Action Network) yeni bir bildiri yayınladı.²⁰⁶ Nisan 2016’da İngiltere’de “Royal College of Paediatrics and Child Health” bilimsel toplantılarda ve eğitimde mama firmalarından destek alınmaması kararı aldı.²⁰⁷

Bugün insanlar kimyasal zehirler, ses, ışık ve elektromanyetik kirlilik içindeki yaşamaya;²⁰⁸ kendisini hastalandıran, çoğu genetiği değiştirilmiş bitkilerden elde edilen kolesterol, protein, şeker ve tuzdan çok zengin, besin katkıları ile tatlandırılmış, renklendirilmiş, kokulandırılmış besinlerle beslenmeye özendirilmektedir.^{209,210} Bunların üzerinde yazan “Sağlığa zararlı değildir” ifadesi “Bugün için bilinen kısa dönemde zararlı etkisi yoktur” şeklinde değerlendirilmelidir.

Çocuklar televizyon karşısında, hareketsiz yaşamdan kurtarılmalıdır.²¹¹ Ormanlarda, parklarda, bahçelerde, tarlalarda çocukların yararlı mikroorganizmalarla karşılaşmaları sağlanmalı, bu yolla bağışıklık durumları kuvvetlendirilmelidir.^{212,213} Ağaçların ve diğer bitkilerin kendilerini mikroorganizmalardan ve böceklerden kuru-

bir makale hazırlanır. Pazarlamada ilacın güvenilirliğini artırmak amacıyla makalenin yazarları olarak gösterilen bu kişiler; toplantılarda firma ilaçlarının neredeyse açıkça reklamını yapan, yurt dışındaki toplantılara götürülerek aynı amaçla çalışanların konuşma şekli gösterilen, hatta anlatacakları konuların görsellerini bile firmalardan alan, fikir (kanaat) önderleri olarak sürekli egoları şişirilen, çoğu kez honorarium (şeref ücreti, huzur hakkı) adıyla para verilen akademik ünvanlı öğretim üyeleridir. ABD’de Hayalet Yazarların yıllık ortalama gelirleri 120 bin dolar iken, makalede adı gözüken yazara ise sadece 1000-2500 dolar ödenir.²⁴⁸ Çocuk hekimliğini ilgilendirdiği için örnek olarak 1961 yılında Roy Nulsen adıyla yayınlanan talidomidin gebelikte bulantı için güvenli, etkili ve uygun bir ilaç olduğu bildiren yazı verilebilir.²⁴⁹ Makale aslında talidomidi ABD’de pazarlayan Richardson-Merrell firmasının müdürü Dr. Raymond Pogge tarafından yazılmıştır. Talidomid teratojenik etkileri nedeniyle 1962’de piyasadan çekilmesinden sonra Nulsen makalenin yazımıyla hiç ilgilenmediğini, dağıtılan ilaçlarla ilgili kayıt tutmadığını, Pogge’ye hiçbir veri aktarmadığını itiraf eder; aralarındaki ilişki sadece birlikte golf oynamalarıdır.²⁵⁰ Tıbbi literatürün ne kadarının hayalet yazarlar tarafından bilinmediğinden okunan her makaleye güvenilemeyeceği unutulmamalıdır.²⁵¹

Yüksekten Uçanlar: İlaç firmalarının desteklediği, bulguların sapıtıldığı ve hayalet yazarların hazırladığı makaleler ilaç tanıtımcıları (reprezantlar) tarafından hekimlere dağıtılır. İlaçların pazarlamasının yapıldığı hekimler beş gruba ayrılır: yüksekten uçanlar, kuralcılar, şüpheciler, çoğunluğa uyanlar ve tutucular. Bunlardan yüksekten uçanlar piyasaya çıkan her yeni ilacı ilk kullanmak isteyen, firmaların düzenlediği ya da desteklediği bütün toplantılara ve her türlü sosyal etkinliğe katılan katılan, repellerle (ABD’de reprezantların adı) çok yakın ilişki kuran ve onları bilgi kaynağı olarak görenlerdir. Kuralcılar bakanlık, sigorta kurumu ve derneklerin hazırladıkları, bazen firmalar tarafından hazırlanmış makaleleri temel alan rehberlere uyanlardır. Diğerleri ise pazarlama çalışmalarında pek yararlı olmayanlardır.²⁵²

tekrarlayan enfeksiyonlar) olarak yaşayan Alfred Wiskott'ın (1898-1978) yazdıkları pediatri kitabı (Lehrbuch der Kinderheilkunde) 1991'e kadar altı baskı yaptı. Bu kitabın 1966'da yapılan ikinci basısında nörolojik bulguları olan hidroşefali ve spina bifidalı çocuklarda tedavi öneriliyordu. Keller 1964'de Der Spiegel'de yayınlanan bir görüşmede ağır özürlü çocukların yaşatılmaya çalışılmasından vazgeçilmesi düşüncesini belirtiyordu. Adı Beckwith-Wiedemann sendromu (ekzomfalos, makroglossi ve gigantizm) olarak yaşayan Hans-Rudolph Wiedemann'ın (1915-2006) 1966'da İskelet Malformasyonları (Dysostosen. Generalisierte und lokalisierte Knochenentwicklungsstörungen) kitabı ile 2010'a kadar altı baskı yapan Klinik Sendrom Atlası'nı (Atlas der Klinischen Syndrome) yayınladı.

Savaşta hekimlerin işledikleri suçların bir daha yapılmasını önlemek için 1947'de Paris'te 27 ülke temsilcisi tarafından Dünya Tıp Birliği (World Medical Association; WMA) kuruldu. 1951'de (Batı) Almanya'ya üye oldu. Alman Tıp Birliği'nin Başkanı savaş sırasında Nazi Partisi ve SA Birlikleri üyesi Karl Haedekamp idi. 1973-1974 dönemi başkanlığını savaş sırasında hem SA, hem SS Birlikleri üyesi Ernst Fromm (1917-1992) yaptı. Bu yıllarda yönetim kuruluna veznedar olarak seçilen Hans Severing yirmi yıl bu görevde kaldı. Savaş sırasında Nazi Partisi ve SA Birlikleri üyesi olan, Eglfing-Haar'daki öldürme merkezinde çalışmış olan Hans Joachim Sewering (1916-2010) 1968'den beri WMO'da görevliydi ve 1973'de veznedar seçilmişti. 1992'de bir sonraki dönem için başkan seçildi. Ancak 14 yaşında bir kız çocuğunun öldürülmesinden doğrudan sorumlu olduğu ortaya çıkınca 1993'de ayrılmak zorunda kaldı.²⁵⁶ Olayın ironik yönü insanlar üzerinde yapılan tıbbi araştırmalarda etik ilkelerin belirlendiği Helsinki Bildirisi'nin Nazi hekimlerin bu kadar etkin olduğu Dünya Tıp Birliği'nin 1964 yılında yapılan 18. Genel Kurulu'nda benimsenmiş olmasıdır.

Nazi etkisi nedeniyle Almanya'da küçük prematürelerin yaşatılması için girişimler oldukça geç başladı. 1969'da Paris'te düzenlenen yenidoğanların mekanik ventilasyonu sempozyumuna

daha sonra sahtekarlığın açığa çıkmaması için delilleri yok ettikleri ileri sürüldü. Milyonlarca çocuk kabakulak aşısı yapıldığını sanılarak korunmasız bırakıldı. ABD'nini orta batı eyaletlerinde aşılınmış çocuklar arasında 2006'da 6500, 2009'da 5000 kabakulak saptandı. Krahling ve Wlochowski Ağustos 2010'da mahkemeye verildi, Temmuz 2012'de mahkeme başladı. Yöneticilerin bu sonuçları bildikleri ileri sürüldü. 31 Ocak 2016'da mahkeme, 1 Mart 2017'ye kadar kanıtların getirilmesini istedi. Mahkeme devam ediyor.²⁷⁷

Sahte Bebek Maması

Endüstride yaygın olarak kullanılan melamin çok yüksek miktarda azot içerdiğinden, azot düzeyine bakarak protein içeriğini değerlendiren yöntemlerde, katıldığı besinin proteinden zengin olduğunun sanılmasına yol açar. Beyaz renkli toz görünümünde olması sahte süt tozu ve mama üreticilerinin işine yarar. 2004'de bir Tayland firmasının ürettiği mamaları yiyen en az 6000 kedi ve köpekte böbrek yetmezliği gelişmiş; ancak nedeni belirlenememişti. Bundan üç sene sonra ABD'de 8500 kedi ve köpeğin ölümüne ve 40 bine yakın hayvanın zehirlenmesine, mamaların hazırlanmasında kullanılmak üzere Çin'den ithal edilen buğday ve pirinç konsantrelerinde melamin ve benzeri maddelerin neden olduğu anlaşıldı. Bu skandal sonrasında, Çin Halk Cumhuriyeti'nde bebeklerde böbrek taşı salgınının ortaya çıkmasıyla yapılan araştırmalarda bazı süt ürünleri üreticilerinin ürünlerindeki protein düzeyini yüksek göstermek için hileli bir şekilde ürünlerine melamin kattıkları belirlendi. Çin'deki bu olayda hastalanan üç yaşından küçük 294 bin bebekten yaklaşık 52 bini hastaneye yatırıldı, altısı yaşamını yitirdi. Nedenin melamin-ürük asit yapısında böbrek taşlarının olduğu bildirildi. Bebek mamalarında melamin bulunması ve aldığı rüşvetler gerekçesiyle Çin Gıda Güvenliği Genel Müdürü Zheng Xiaoyu idam edildi.^{278,279}

Hileli Yayınlar

Andrew Wakefield (d. 1957) ve arkadaşları MMR aşısının otizm ve kronik bağırsak hastalıklarına neden şeklindeki makaleleri 1998'de Lancet'te yayımlandıktan sonra kamuoyunda büyük ilgi çekti.²⁸⁰

Önerilen bitkilerin bazılarının son derece yüksek toksik etkisi var. Ayrıca benzerlikleri nedeniyle zehirli bitkilerle karıştırılması çok sık görülen bir durum. Bunun yanı sıra bitkisel ürünler hastanın kullandığı ilaçlarla etkileşime girerek onların etkinliklerini azaltmakta ya da toksik etkilerinin ortaya çıkmasına neden olmakta.^{290,291}

Ahlâk ve Empati

Arapça “huy” anlamına gelen “Hulk” sözcüğünün çoğulu olan “Ahlâk” insanların toplum içindeki davranışlarını ve birbirleriyle ilişkilerini düzenlemek amacıyla, başka insanların davranışlarını olumlu ya da olumsuz biçimde yargılamakta kullanılan kurallar bütünüdür. Eski Yunancada “etos”tan kaynaklanan “etik” ve Latince “mos”dan (çoğulu “mores”) kaynaklanan “moral” de alışkanlık, töre, adet anlamına gelir. Günümüzde kullanıldığı şekliyle “etik”, ahlâk felsefesinin diğer adıdır ve temel olarak neyin iyi, neyin kötü, neyin doğru, neyin yanlış, nelerin erdem, nelerin ahlâksızlık, neyin adil, neyin suç olduğunu belirlemeye çalışan felsefe dalıdır. Kısaca

“Hekim”, Sir Luke Fildes (1843-1927)

**GÜNEŞ TIP
KİTABEVLERİ**
www.guneskitabevi.com
info@guneskitabevi.com

ISBN 978-975-277-669-2

9 789752 177669 2